

СЕКЦІЯ 3

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 330.101.5

Васіна А.Ю.*кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри менеджменту та публічного управління
Тернопільського національного економічного університету*

АСПЕКТИ МОДЕЛЮВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА СТРУКТУРНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті обґрунтовано необхідність моделювання інституційного середовища структурної модернізації національної економіки. Окреслено властивості моделі інституційного забезпечення структурного вдосконалення економіки. Визначено засади вироблення моделі інституційного середовища здійснення цілеспрямованих структурних перетворень, яка б заклала системне інституційне підґрунтя структурного реформування національної економіки. Наведено алгоритм формування моделі інституційного середовища структурної модернізації економіки й підтримання її в актуальному стані.

Ключові слова: моделювання, інституційне середовище, інститути, модель, національна економіка, структурна модернізація економіки, структурна перебудова.

Васина А.Ю. АСПЕКТЫ МОДЕЛИРОВАНИЯ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ СРЕДЫ СТРУКТУРНОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

В статье обоснована необходимость моделирования институциональной среды структурной модернизации национальной экономики. Приведены свойства модели институционального обеспечения структурного совершенствования экономики. Определены принципы выработки модели институциональной среды осуществления целенаправленных структурных преобразований, закладывающей системное институциональное основание структурного реформирования национальной экономики. Приведен алгоритм формирования модели институциональной среды структурной модернизации экономики и поддержания ее в актуальном состоянии.

Ключевые слова: моделирование, институциональная среда, институты, модель, национальная экономика, структурная модернизация экономики, структурная перестройка.

Vasina A.Y. MODELING ASPECTS OF INSTITUTIONAL ENVIRONMENT OF NATIONAL ECONOMY STRUCTURAL MODERNIZATION

The necessity of the institutional environment modeling of the national economy structural modernization is proved. The model properties of the institutional support for the structural improvement of the economy are outlined. The principles to develop a model of institutional environment for the implementation of the goal-oriented structural changes aimed at the systemic institutional background for the structural reform of the national economy are defined. The algorithm of forming of a model of institutional environment of the national economy structural modernization and keep it up to date is shown.

Keywords: modeling, institutional environment, institutions, model, national economy, structural modernization of the economy, restructuring.

Постановка проблеми. Складність викликів перед якими постають національні економіки в сучасних умовах, обумовлюють необхідність постійного пошуку варіантів адекватного реагування через проведення системних змін. Основу здійснення свідомих економічних змін складають інституційні зміни [1, с. 13]. Виведення економіки України на траєкторію динамічного розвитку пов'язується з цілеспрямованим її структурним трансформацій відповідно до вимог суспільного розвитку, для забезпечення ефективності якогодозільним є використання інструментарію моделювання інституційного середовища структурної модернізації. Закладаючи в розуміння сутності інституційного середовища визначення, зроблене Д. Норт і Л. Девісом, відповідно до якого «це сукупність основоположних політичних, соціальних і юридичних правил, що утворюють базис для виробництва, обміну, розподілу і споживання обмежених благ» [2]. Щодо нашого об'єкта дослідження воно може бути визначене як сукупність політичних, соціальних, юридичних, економічних норм і правил, що впорядковують і спрямовують діяльність економічних агентів відповідно до реалізації цілей структурного реформу-

вання. При цьому принципово важливим є розгляд інституційного середовища через призму положень загальної теорії систем згідно з якими під структурою системи слід розуміти не лише елементи моделі складу системи, а й взаємозв'язки (відношення) між елементами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування інституційного базису процесів соціально-економічного розвитку та пошуку способів його вдосконалення відповідно до назрілих суспільних вимог, окреслених цілей та в орієнтації на випередження присвячено праці багатьох зарубіжних та вітчизняних учених, серед яких Д. Норт, Л. Девіс, А. Зарнадзе, Р. Нуреев, Дж. Ходжсон, В. Вольчик, С. Кірдіна, В. Тамбовцев, А. Мельник, А. Ткач, В. Якубенко, А. Гриценко, О. Гриценко, М. Гусаков, В. Дементев, І. Малий, С. Степаненко, О. Яременко, Р. Пустовій, Є. Попов, В. Полтерович. Проте проблеми формування інституційного середовища структурної модернізації національної економіки, яке б сприяло набуттю нею структурних характеристик згідно з вимогами постіндустріального суспільства, залишаються недостатньо дослідженими і вимагають подальшого вивчення.

Метою статті є обґрунтування засад та визначення підходів до моделювання інституційного середовища структурної модернізації національної економіки як способу формування підґрунтя об'єктивізації цілей і механізмів структурної політики.

В умовах, коли прояви структурних дисбалансів зумовили загострення кризових явищ у соціальній та економічній сфері, появу цілого ряду загроз національній безпеці, а процеси еволюції інститутів розвитку економіки проходять повільно, актуалізується необхідність вироблення моделі інституційного середовища здійснення цілеспрямованих структурних перетворень, яка б заклала системне інституційне підґрунтя структурного реформування національної економіки, визначивши підходи до вирішення таких завдань:

- визначення інституційних передумов проведення прогресивних структурних зрушень у національній економіці на основі врахування зміни мотивації діяльності суб'єктів господарювання в умовах постіндустріальних викликів;

- формування набору інститутів, спроможних виробляти відповідно до викликів і вимог суспільного розвитку актуальні цілі перманентної модернізації структури національної економіки та механізми їх реалізації із залученням потенціалу економічних агентів;

- визначення засад та механізмів поєднання і взаємоповнення інститутів із метою досягнення синергетичного ефекту під час спрямування діяльності економічних агентів у напрямі досягнення структурного збалансування й удосконалення структури економіки;

- формування мережевої взаємодії інституцій, які виробляють і реалізують інститути структурного реформування національної економіки;

- запровадження моніторингу ефективності інституційного середовища структурної модернізації з метою вчасного прийняття рішень щодо його вдосконалення шляхом перегляду чинних, запровадження нових, ліквідації неефективних інститутів.

Непослідовність економічної політики впродовж усього періоду незалежності України відсунула на задній план питання формування комплексного інституційного забезпечення структурних перетворень. Попри значний науковий інтерес до питань інституційного забезпечення економічного розвитку, методичні засади моделювання інституційних умов структурного реформування економіки залишаються практично не розробленими. Впродовж усієї історії незалежності України інституційні умови структурної трансформації національної економіки формувались у ситуаційному інерційному режимі спонтанного прояву впливу ринкових та державних інститутів, фрагментарною орієнтацією на структурне удосконалення у формі структурного корегування, без чіткої спрямованості на структурну перебудову [3, с. 60–72], що призвело до структурної кризи, для виходу з якої необхідним є запровадження обґрунтованих підходів до побудови інституційного базису цілеспрямованої структурного оновлення національної економічної системи. У цьому контексті заслуговує на увагу позиція О. Зарнадзе щодо того, що «для подолання кризи в народному господарстві потрібні інститути економічного, соціального, правового, організаційного, психологічного змісту, які б могли вирішити протиріччя між макро- і мікроекономічними інтересами, інтересами особистості і суспільства загалом» [4].

З огляду на значну складність інституційного середовища структурної модернізації економіки,

формування його моделі, як взірця і підґрунтя для об'єктивізації прийняття управлінських рішень у контексті реалізації механізмів структурного реформування, доцільно здійснювати в орієнтації на надання їй таких базових властивостей:

- спрощеність – модель має відображати найбільш суттєві аспекти інституційного середовища структурного вдосконалення економіки;

- адекватність – належне відображення основних властивостей інституційної системи щодо її цільової орієнтації – забезпечення ефективних структурних перетворень;

- наочність відображення основних властивостей інституційного середовища, окремих його елементів та взаємозв'язків між ними;

- інформативність – модель повинна містити достатній обсяг інформації для прийняття рішень щодо формування інституційних умов переорієнтації ресурсів, зусиль, діяльності економічних агентів у напрямі досягнення цілей структурного реформування національної економіки;

- повнота – модель повинна враховувати всі основні типи інститутів, умови прояву їх стимулюючого впливу, взаємозв'язки між ними, що виступає базисом для формування інституційним середовищем довгострокового тренду структурного удосконалення економіки;

- стійкість – модель має описувати і забезпечувати стійку поведінку інституційної системи, яка виражається в дотриманні однопідрядного вектору спрямування структурних трансформацій – удосконалення структури національної економіки;

- замкненість – модель повинна відображати замкнену інституційну систему з представленням гіпотез, основних зв'язків і відносин;

- гнучкість – модель має гнучко видозмінюватись для належного реагування інституційним середовищем на нові вимоги до структури національної економіки.

Складність проблем структурної розбалансованості економіки та прагнення України зробити прорив у соціально-економічному розвитку посилює свої позиції в міжнародних рейтингах визначають орієнтації моделювання інституційного середовища структурних перетворень таких двох паралельних напрямках: 1) подолання диспропорцій за основними структурними характеристиками національної економічної системи; 2) забезпечення векторів прогресивного структурного оновлення національної економіки в контексті досягнення пріоритетів сталого розвитку та переходу до постіндустріального суспільства.

Поряд із цим слід зауважити, що процеси децентралізації, нові тенденції соціально-економічного розвитку регіонів та територіальних громад, необхідність пошуку варіантів розв'язання гострих проблем розвитку територій, що постраждали внаслідок воєнних дій, участь регіонів у процесах єврорегіонального співробітництва є викликами інституціоналізації вдосконалення структури економіки регіонів, територіальної структури національної економіки, і зосередження уваги на забезпеченні доцільного рівня локалізації інституційного середовища структурної модернізації.

Серед аспектів на яких слід зосередити увагу під час побудови інституційної моделі структурної перебудови економіки, слід наголосити на розвитку мережевих структур, ефективність яких знаходиться в прямій залежності від інституційних умов взаємодії економічних агентів, а значить актуалізується необхідність побудови інституційної архітекτονіки також

за мережевим принципом, на основі налагодження відносин і взаємодії між інститутами, як по вертикалі так і горизонталі.

Враховуючи багатоглибкість структурних характеристик економічної системи та специфіку проведення інституційних змін, до принципів моделювання інституційного середовища структурної модернізації національної економіки слід віднести:

- орієнтацію інституційного середовища на забезпечення високої адаптивності діяльності економічних агентів, економіки загалом до викликів суспільного розвитку;

- забезпечення випереджаючого характеру та стратегічної орієнтованості інституційних перетворень як основи формування передумов для цілеорієнтованих трансформацій структури національної економіки;

- дотримання раціональної послідовності інституційних трансформацій із

- метою забезпечення логічного зв'язку цілевизначення, цілезакріплення та цілереалізації структурного реформування економіки;

- постійне узгодження траєкторії інституціональних змін і структурних трансформацій економіки;

- збалансування державних, бізнесових, громадських інтересів та налагодження мережевої взаємодії інституцій, що їх представляють;

- врахування державних, регіональних інтересів та інтересів територіальних громад під час представлення інститутів у взаємозв'язку, у межах інституційних механізмів;

- узгодження старих і нових інститутів, їх впливу по вертикалі і горизонталі та підтримка їх статичної і динамічної комплементарності;

- систематичної діагностики інститутів на актуальність та дієвість із метою своєчасного запобігання інституційним бар'ерам та прогалинам.

Базуючись на узагальненні теоретичних наукових напрацювань щодо питань інституційного проектування й моделювання [5; 6; 7; 8; 9] та враховуючи специфіку процесів структурних трансформацій національної економіки вважаємо за доцільне використання такого алгоритму формування моделі інституційного середовища структурної модернізації й підтримання її в актуальному стані:

- 1) окреслення цілей структурного реформування національної економіки, на досягнення яких має орієнтуватись інституційна система, та представлення їх через конкретні критерії досягнення;

- 2) діагностика інституційного середовища структурних трансформацій на предмет його цільової спрямованості та спроможності забезпечити умови для досягнення окреслених цілей;

- 3) розробка варіантів інституційної архітекtonіки структурної модернізації економіки з поєднанням різних способів проведення цілеспрямованих інституційних змін – ліквідація неефективних інститутів, удосконалення чинних, створення нових;

- 4) визначення критеріїв відбору варіантів інституційного забезпечення структурного вдосконалення економіки;

- 5) відбір варіанту інституційної архітекtonіки відповідно до сформованих критеріїв;

- 6) визначення інституціональної траєкторії та закріплення такого змістовного навантаження інститутів, яке б в умовах динамічності зовнішнього середовища знизило ризики їх переходу з категорії стимуляторів у категорію бар'єрів;

- 7) моніторинг ефективності інституційного забезпечення в розрізі базових складових із метою вияв-

лення необхідності в корегуванні;

- 8) корегування системи інституційного забезпечення структурної модернізації з метою підтримання її в актуальному стані та підвищення дієвості впливу.

Забезпечення безперервності моделювання інституційного середовища за наведеним алгоритмом формує базис його гнучкості, адаптивності, а також ефективності, оскільки інституційні умови мають значимість у конкретних умовах місця і часу.

Основа побудови структури інституційного середовища структурної модернізації національної економіки має складати цільовий підхід, що дозволить закласти чітку орієнтацію під час формування інституційних умов на досягнення цілей структурного реформування та запровадити стратегічні засади при проведенні інституційних змін.

Збереження тенденцій поглиблення структурних диспропорцій в економіці України та її регіонів [10; 11], що зумовлює значний розрив між функціонуванням національної економіки та вимогами суспільного розвитку, актуалізує необхідність спрямування структурного реформування, а значить і розвитку його інституційного середовища на досягнення таких основних цілей: забезпечення економічного зростання та сталого економічного розвитку; задоволення потреб соціального розвитку та підвищення стандартів життя; підвищення конкурентоспроможності національної економіки; забезпечення економічної безпеки країни; приведення інноваційно-технологічного рівня національної економіки до параметрів постіндустріального суспільства; забезпечення цілісності національної економічної системи та збалансованого розвитку територій.

Кожна з окреслених стратегічних цілей структурного реформування національної економіки може бути ефективно досягнута за умови її конкретизації через систему цілей нижчого порядку і формування інституційного забезпечення їх реалізації на основі проектного підходу, що сприятиме чіткості побудови інституційної архітекtonіки цілеспрямованих структурних перетворень.

Досягнення кожної з цілей структурного реформування національної економіки залежить від багатоглибких структурних характеристик останньої та значної кількості факторів зовнішнього і внутрішнього середовища її функціонування і розвитку. У цьому зв'язку доцільним є представлення стратегічних цілей структурного реформування через певний набір критеріїв їх досягнення, які слід відобразити через індикатори, сформовані дотриманням вимог SMART – Specific (специфічний), Measurable (той, що можна виміряти), Available (доступний), Relevant (релевантний або реалістичний) та Time-bound (пов'язаний із часом). Приклад представлення стратегічної цілі структурного реформування національної економіки – «Задоволення потреб соціального розвитку та підвищення стандартів життя», з визначенням критеріїв та індикаторів, які є орієнтирами для формування інституційних умов її реалізації, наведено в таблиці 1.

Діагностику інституційного середовища структурних трансформацій на предмет його цільової спрямованості та спроможності забезпечити умови для досягнення окреслених цілей доцільно проводити за визначеними критеріями індикаторами останніх у розрізі інститутів, що гіпотетично мали б формувати таке середовище, із зосередженням основної уваги на державних (політичних, правових, економічних, соціальних), ринкових, громадських інститутах.

Досягнення окремих показників-індикаторів цілей структурного реформування економіки є кумулятивним ефектом взаємодії інститутів різних рівнів (загальнодержавного, регіонального, локального) і різної природи (державних, ринкових, громадських), тому важливо встановити: вплив яких інститутів є визначальним; яким є вектор такого впливу; який взаємозв'язок між інститутами.

У забезпеченні цілеспрямованих структурних перетворень відправною є роль державних інститутів, які формують складну підсистему в інституційному середовищі структурного реформування,

виробляються і реалізуються в контексті державної економічної політики, формуючи управлінські механізми на основі взаємодоповнення і взаємодії з ринковими і громадськими інститутами в межах стратегій, програм, проектів.

У цьому зв'язку видається доцільним здійснення діагностики інституційного середовища структурного реформування на основі вироблення й використання інструментарію аналізу державної політики, який, за умови належного методичного, організаційно-функціонального та інформаційного забезпечення, дозволив би:

Таблиця 1

**Критерії та індикатори досягнення цілі структурного реформування економіки
«Задоволення потреб соціального розвитку та підвищення стандартів життя»,
які є орієнтирами для формування інституційних умов її реалізації**

Ціль структурного реформування економіки	Критерії реалізації цілі	Індикатори досягнення критеріїв
Задоволення потреб соціального розвитку та підвищення стандартів життя	Узагальнювальні	
	Індекс соціального виміру	
	Індекс якості і безпеки життя	<ul style="list-style-type: none"> - ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності; - середня тривалість життя населення країни; - рівень безробіття в країні; - співвідношення між середньою заробітною платою чоловіків і жінок.
	Індекс людського розвитку	<ul style="list-style-type: none"> - середня тривалість життя населення країни; - рівень освіченості населення; - стандарт життя населення країни, що вимірюється ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності.
	Індекс суспільства, заснованого на знаннях	<ul style="list-style-type: none"> - інтелектуальні активи суспільства; - перспективність розвитку суспільства; - якість розвитку суспільства.
	Часткові	
	Підвищення соціальних стандартів	<ul style="list-style-type: none"> - підвищення прожиткового мінімуму відповідно до зростаючих реальних життєвих потреб населення; - зменшення частки населення з доходами нижче прожиткового мінімуму; - підвищення якості послуг охорони здоров'я, житлово-комунальних послуг, транспортного обслуговування.
	Зростання доходів населення	<ul style="list-style-type: none"> - зростання частки оплати праці у структурі ВВП; - зростання середньої заробітної плати; - зростання частки заробітної плати у структурі доходів населення; - зростання реальних грошових доходів населення; - збільшення частки доданої вартості видів економічної діяльності соціальної сфери у ВВП.
	Підвищення рівня розвитку людського капіталу	<ul style="list-style-type: none"> - зростання частки витрат на людський розвиток (освіту, охорону здоров'я, духовний і фізичний розвиток, соціальний захист і соціальне забезпечення) у ВВП; - зростання ВВП порівняно з динамікою витрат на соціальну сферу й освіту; - збільшення витрат на освіту у відсотках до ВВП; - зростання зайнятості населення у високоінтелектуалізованих видах економічної діяльності; - зростання частки працівників із вищою освітою; - зростання частки сфери послуг населенню у ВВП.
	Зростання рівня задоволення потреб споживачів у товарах і послугах потрібного асортименту в достатній кількості і відповідного рівня якісних і споживчих характеристик	<ul style="list-style-type: none"> - підвищення відповідності рівня споживання продовольчих товарів на душу населення раціональним нормам харчування; - підвищення рівня забезпеченості домогосподарств високотехнологічними і складними товарами тривалого користування вітчизняного виробництва; - зміна рівня задоволення попиту на товари легкої промисловості вітчизняними товаровиробниками; - зміна рівня задоволення попиту населення на послуги в розрізі їх видів; - зміна рівня відповідності структури виробництва структури потреб внутрішнього ринку; - зростання частки екологічних товарів і послуг у загальному обсязі виробництва товарів і послуг; - зростання частки високотехнологічної продукції в загальному обсязі продукції споживчого сектору.
Підвищення інноваційної активності в галузях споживчого сектору	<ul style="list-style-type: none"> - збільшення кількості підприємств споживчого сектору економіки, які займаються інноваційною діяльністю; - збільшення частки реалізованої інноваційної продукції; - зростання частки інноваційних витрат у загальному обсязі витрат підприємств споживчого сектору; - зниження ступеня зносу основних фондів галузей споживчого сектору. 	

- оцінити проміжні і кінцеві результати впливу державних інститутів у прив'язці до суб'єктів-державних інституцій, відповідальних за їх реалізацію в межах окремих видів економічної політики;

- проаналізувати узгодженість інститутів, що реалізуються в розрізі видів економічної політики, по вертикалі і горизонталі;

- дослідити взаємодію державних і ринкових інститутів під час досягнення цілей структурного реформування економіки;

- погоджувати інститути структурного реформування в аспекті погодження стратегій, програм, проєктів;

- здійснювати систематичне накопичення і вивчення інформації про наслідки запровадження інститутів і приймати рішення щодо їх коригування;

- простежити, як закладені в інститутах сутнісні орієнтири реалізуються на практиці, виявити причини зміни векторів та траєкторії розвитку інститутів, а також і кінцевих результатів їх впливів;

- відійти від ситуативності та фрагментарності під час оцінки інституційного забезпечення структурних перетворень до комплексності й системності;

- компенсувати часту неможливість та складність статистичного аналізу проміжних результатів впливу окремих інститутів інформацією з альтернативних джерел із високим рівнем достовірності й повноти.

На етапі розробки варіантів інституційної архітектури структурної модернізації економіки в орієнтації на визначені цілі, вироблення і поєднання різних способів проведення цілеспрямованих інституційних змін визначається необхідністю врахування: різних варіантів реалізації економічної політики за умов зміни зовнішніх та внутрішніх умов соціально-економічного розвитку країни; можливих варіантів залучення й поєднання різних видів ресурсів; різного прояву активності інститутів.

Оскільки інституційна архітектура реалізації конкретних цілей структурного вдосконалення економіки є варіантом поєднання в певному порядку і взаємодії базових інститутів, то на цьому етапі моделювання інституційного середовища важливо сформулювати інституційний каркас, із виділенням набору інститутів, через які б закладалась орієнтація на прогресивні структурні зміни.

Побудова такого інституційного каркасу має орієнтуватись на визначення інституційних рамок за такими напрямками: 1) забезпечення сприятливих умов для започаткування і здійснення підприємницької діяльності, самоорганізації бізнесу на засадах економічної конкуренції; 2) розробка правових інститутів забезпечення цілеорієнтованих структурних перетворень; 3) формування системи інститутів розвитку для надання імпульсів інноваційній моделі структурного оновлення національної економіки; 4) сприяння створенню інституційного базису координації та взаємодії владних і бізнесових інституцій на засадах партнерства з метою залучення потенціалу синергії до вирішення завдань структурної модернізації економіки.

Щодо першого напрямку, то першочергової уваги вимагає розвиток і вдосконалення таких інститутів: інституту гарантування і захисту власності, зокрема й інтелектуальної; інституту оподаткування; інституту кредитування; інституту антимонопольного регулювання; фінансові інститути залучення, алокації і спрямування капіталу в розвиток пріоритетних видів діяльності в межах формування вищих технологічних укладів; інститут технічного регулювання; інститут сертифікації.

Розробка правових інститутів має стати базисом формування моделі інституційного забезпечення удосконалення структури національної економіки. І насамперед гостро постає необхідність розробки стратегії структурної перебудови національної економіки, яка б визначала пріоритети структурних перетворень, і була б вміщена в систему стратегування соціально-економічного розвитку країни.

У напрямі формування системи інститутів розвитку для надання імпульсів інноваційній моделі структурного оновлення національної економіки доцільним є сприяння розвитку: інституту інноваційної інфраструктури, що містить технопарки, бізнес-інкубатори, центри трансферу технологій, венчурні фонди, фонди підтримки інновацій, фонди прямої фінансової підтримки високотехнологічного виробництва; високотехнологічним кластерним структурам; технологічним платформам на основі об'єднання наукових, освітніх, бізнесових структур; інституту патентування й стандартизації.

Проведення структурної політики базується на координації діяльності економічних агентів, а це вимагає постійного вдосконалення її механізмів на основі запровадження прогресивних інститутів. Для сприяння створенню інституційного базису координації та взаємодії владних і бізнесових інституцій на засадах партнерства з метою залучення потенціалу синергії до вирішення завдань структурної модернізації економіки вимагають розвитку: інституту державно-приватного партнерства; інститути міжрегіональної взаємодії, міжгалузеві кооперації; інститут кластерних мережевих структур, проєктів.

Такий інституційний каркас має забезпечувати готовність інституційного середовища підтримати вектор і темп структурної модернізації економіки відповідно до вимог постіндустріального поступу. Належний рівень розвитку наведених видів інститутів гіпотетично дозволить гнучко використовувати їх потенціал для модифікації під специфіку конкретних цілей структурного реформування економіки та створення імпульсів для вироблення спеціальних (обумовлених специфікою цілей і завдань) інститутів.

Цільовий підхід, застосований до формування інституційного середовища структурного реформування економіки, має зайняти центральне місце і під час визначення критеріїв відбору варіантів інституційного забезпечення структурних перетворень, які містять як і раніше чинні інститути, так і частково змінені й новозапроваджені. На такому етапі моделювання інституційного середовища постає завдання щодо налагодження зв'язку між критеріями реалізації цілей структурного реформування і характеристиками інститутів, які були б спроможні забезпечити досягнення цих цілей. Побудова такого зв'язку є складним завданням, оскільки вплив інститутів на структурні перетворення носить опосередкований характер і проявляється через ланцюги значної кількості взаємозалежностей і взаємодій. З огляду на це, доцільним є виділення такого критерію відбору інститутів як цілеорієнтованість, що полягає у встановленні відповідності очікуваного (для нових) і здійснюваного (для старих) впливу інститутів цілям структурного реформування економіки. Як критерій відбору інститутів також слід визначити: критерій мінімізації трансакційних витрат; критерій узгодженості інституту з іншими елементами інституційної системи; критерію швидкості запровадження інституту.

На п'ятому етапі моделювання інституційного середовища з використанням окреслених критеріїв слід здійснювати відбір інститутів для побудови

інституційних підсистем у розрізі цілей структурного реформування національної економіки.

На етапі остаточного відбору інститутів, визначення інституціональної траєкторії та закріплення змістовного навантаження інститутів, яке б в умовах динамічності зовнішнього середовища знизило ризики прояву їх дисфункцій має забезпечуватися представлення інститутів у формі проектів законодавчо-нормативних актів та оцінка їх відповідності вимогам, визначеним Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [12].

Значні можливості створення передумов для формування ефективного інституційного середовища структурного реформування економіки, що стосуються посилення дієвості як окремих державних регуляторних інститутів так і оптимального їх узгодження та доповнення ринкових, зниження ризиків та підвищення об'єктивізації функціонування інституційної системи, пов'язуються із законодавчим закріпленням такого інструменту як аналіз регуляторного впливу [13], який повинен здійснюватися щодо кожного проекту регуляторного акта його розробником.

Висновки. Отже, структурна модернізація національної економіки, яка б дозволила перейти до економічного зростання і сталого соціально-економічного розвитку, є можливою за умови формування сприятливого інституційного середовища її здійснення. Складність структурних проблем економіки України актуалізує необхідність вироблення моделі інституційного середовища здійснення структурних перетворень, яка б закладала системне інституційне підґрунтя структурного реформування національної економіки. Використання чіткого алгоритму формування моделі інституційного середовища цілеспрямованих структурних перетворень національної економіки має значну практичну цінність в аспекті об'єктивізації й забезпечення ефективності механізмів структурного реформування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Норт Д. Понимание процесса экономических изменений [Текст] / пер. с англ. К. Мартынова, Н. Эдельмана ; Гос. ун-т – Высшая школа экономики. – М. : Изд. дом Гос. ун-та. – Высшая школа экономики, 2010. – 256 с.
2. Davis L., North D. Institutional Change and American Economic Growth. Cambridge, 1971.
3. Васіна А. Інституційний аналіз впливу держави на структурування національної економіки / А. Васіна // Механізм регулювання економіки. – 2016. – № 2. – С. 62–70.
4. Зарнадзе А. Целостная парадигма системы управления и особенности ее институциональной составляющей. – Режим доступу : <http://www.cemi.rssi.ru/publication/e-publishing/yerznkyan/>.
5. Тамбовцев В. Теоретические вопросы институционального проектирования / В. Тамбовцев // Вопросы экономики. – 1997. – № 3. – С. 82–94.
6. Попов Е. Институциональное проектирование генерации знаний хозяйствующими субъектами / Е. Попов, М. Власова, А. Веретеникова // Журнал экономической теории. – 2012. – № 3. – С. 71–84.
7. Полтерович В. Общий институциональный анализ и проектирование реформ / В. Полтерович // Журнал новой экономической ассоциации. – 2013. – № 1(17). – С. 185–188.
8. Гусаков М. Институциональная среда прорывных технологий / М. Гусаков // Инновации. – 2012. – № 6(164). – С. 23–29.
9. Бервено О. Институциональная матрица национального экономического развития как способ управления качеством жизни / О. Бервено // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – № 14. – С. 49–52.
10. Структурні трансформації в національній економіці : проблеми діагностики та інституційного забезпечення : моногр. за ред. д-ра екон. н., проф. А. Мельник. – Тернопіль : ТНЕУ. – 532 с.
11. Механізми реалізації регіональної структурної політики : монографія / А. Мельник, Л. Лаврів, А. Васіна [та ін.] ; за заг. наук. ред. професора А. Мельник. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 343 с.
12. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності». – Режим доступу : <http://www.dkrp.gov.ua/info/539>.
13. Методика проведення аналізу впливу регуляторного акта. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 2004 р.
14. № 308. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/308-2004-%D0%BF#n14>.